

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

ГОЛОВЕШКО БОГДАН РОМАНОВИЧ

УДК 378 :316.46: 33 (043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», Міністерство освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Романовський Олександр Георгійович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри педагогіки та психології
управління соціальними системами імені
академіка Івана Зязюна, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Литвин Андрій Віленович,
Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності Державної служби України з
надзвичайних ситуацій,
завідувач кафедри практичної психології та
педагогіки, м. Львів;

кандидат педагогічних наук, доцент
Главацька Ольга Леонідівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи, м. Тернопіль.

Захист відбудеться «17» жовтня 2017 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32 та на сайті університету за адресою: www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий «15» вересня 2017 р.
Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

А.М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Глобалізація ринкової економіки приводить до інтенсифікації конкуренції між організаціями та людьми, які є резидентами різних країн. На практиці це означає, що конкурентну перевагу одержують саме ті організації, що використовують найсучасніші технології у світовому масштабі. Людський капітал і, як наслідок, технології управління ним відіграють у конкурентній боротьбі значущу роль.

В умовах значних соціально-економічних змін система технологій управління людськими ресурсами набуває суттєвого значення, особливо актуальним є використання потенціалу лідерського впливу. Проблему розвитку лідерських якостей у сучасних умовах необхідно розглядати як стратегічне завдання для суспільства, освіти, наукових досліджень, оскільки розвиненість таких якостей, по-перше, забезпечує здатність керівника згуртувати колектив та спрямовувати його на досягнення важливих цілей; по-друге, передбачає ефективні організаційні дії керівника; по-третє, надихає послідовників на успішну діяльність; по-четверте, виступає передумовою довіри людей до владних повноважень керівника.

Саме цінністю теми лідерства для економічного успіху конкретної організації та держави в цілому можна пояснити посилену увагу наукової спільноти до цієї проблематики. За останні десятиліття була розроблена значна кількість теорій, методологічних підходів і гіпотез, що ставлять за мету розкриття та пояснення цього феномену. Однак у педагогічній теорії та практиці не приділяється достатньої уваги розробленню системних підходів до формування лідерських якостей у фахівців з адміністративного менеджменту. Актуальності темі дисертаційного дослідження надає також той факт, що динаміка розвитку управлінських технологій, зокрема в аспекті феномену лідерства, не дозволяє наявним педагогічним підходам до розвитку лідерських якостей залишатися перманентно актуальними.

Менеджер адміністративної діяльності як особа, яка своїми управлінськими діями забезпечує впорядкованість та ефективність усіх внутрішніх процесів організації й, особливо, роботи персоналу, відіграє ключову роль на шляху до успіху організації в конкурентному середовищі. Оскільки лідерство є найвищою формою майстерності професійного керівника, то задля набуття професійної компетентності менеджер адміністративної діяльності повинен мати розвинуті лідерські якості. Саме тому фахівці з адміністративного менеджменту потребують розвитку лідерських якостей ще під час навчання у ВНЗ з метою їх подальшої розбудови та вдосконалення під час професійної діяльності.

Проблемі розвитку лідерських якостей у різноманітних сферах професійної діяльності присвячено низку праць. Так, З.Гапонюк, О.Зоріна, К.Ємелін, Л.Кайдалова, О.Кін, Л.Конишева, Н.Шафєєва, Л.Шигапова досліджували формування зазначених якостей у студентів загалом; Н.Мараховська, О.Крупський, Н.Семенченко, Г.Тітова, Г.Угляниця – у

майбутніх педагогів; Р. Сопівник – у майбутніх фахівців агропромислової галузі; Т. Гура – у майбутніх інженерів; А. Пільганчук, В. Кузьменко – у майбутніх психологів; О. Долгопол – у молодших спеціалістів з ресторанного бізнесу; О. Ашихмін, О. Кокун, Е. Лук'янчиків, О. Маковський, Ю. Щедрин – у системі вищої військової освіти. Темі розвитку лідерських якостей у майбутніх менеджерів присвячені педагогічні праці В. Локшина, Т. Махіної, С. Новікової, О. Романовського, В. Саляхова, Н. Юртаєвої, О. Яценко, а у керівників навчальних закладів – М. Гасанової, І. Драч, С. Калашнікової, Г. Тимошко.

У той самий час, незважаючи на значну розробленість теми лідерства загалом і теми розвитку лідерських якостей у суб'єктів різного напрямку професійної підготовки зокрема, недостатньо дослідженою залишається проблема формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається також низкою суперечностей:

- між потребою суспільства в підготовці компетентних у своїй професійній діяльності фахівців з адміністративного менеджменту та недостатнім рівнем сформованості лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту;

- між високим ступенем теоретичної розробленості теми лідерства в аспекті управлінської діяльності і недостатнім рівнем теоретичної розробленості теми лідерства в аспекті професійної підготовки менеджерів адміністративної діяльності;

- між нагальною потребою в розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту та недостатнім рівнем розробленості засобів психолого-педагогічного впливу в зазначеному процесі.

Отже, недостатня психолого-педагогічна розробленість теми формування лідерських якостей у фахівців з адміністративного менеджменту та потреба у вдосконаленні рівня їхньої професійної компетентності шляхом формування лідерських якостей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах».**

Зв'язок дослідження з науковими темами, програмами, планами.

Дисертаційне дослідження є складовою держбюджетної наукової теми кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка Івана Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» – «Розробка методології розвитку лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти в інформаційному суспільстві» (0115U000520), а також госпдоговірної теми (із ТОВ «Промпласт») «Розвиток лідерського потенціалу та формування соціальної взаємодії співробітників виробничого підприємства» (0116U006453).

Тема дисертації затверджена вченою радою факультету інформатики й управління НТУ «ХПІ» (протокол № 5 від 21 січня 2014 р.) та узгоджена в

Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.).

Мета дослідження полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ.

Гіпотеза дисертаційного дослідження. Рівень сформованості лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту значно підвищиться, якщо у навчально-виховному процесі будуть реалізовані такі педагогічні умови:

1. Мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях.

2. Забезпечення засвоєння майбутнім фахівцем з адміністративного менеджменту системи практично-орієнтованих, інтегрованих знань про феномен лідерства на основі пізнавальної активізації студентів і критичної інтерпретації ними навчального матеріалу.

3. Застосування особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на формування в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту прикладних лідерських умінь.

4. Формування сукупності інтегрованих знань, умінь і навичок, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на основі тренінгових вправ з рефлексії (розуміння й усвідомлення емоцій) та емоційного впливу.

Відповідно до мети, предмету та гіпотези визначено основні **завдання дослідження**:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми формування лідерських якостей у працях вітчизняних і зарубіжних учених.

2. Визначити сутність і структуру лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту; критерії, показники та рівні їх сформованості.

3. Розробити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ.

4. Експериментально перевірити вплив запропонованих педагогічних умов на сформованість лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ.

Методологічну базу дисертаційного дослідження становлять системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, діалогічний і компетентнісний підходи до фахової підготовки менеджерів; положення про

неможливість пізнання без мотивації й усвідомлення мети діяльності, про єдність свідомості та діяльності, про роль практики в процесі засвоєння знань і про взаємозв'язок реального життя та його пізнавальної діяльності; концепція неперервної освіти.

Теоретичну базу дисертаційного дослідження складають: особистісно орієнтований підхід до освітнього процесу (І.Зязюн, Л.Нечепоренко, О.Пехота, С.Сисоєва та ін.); теоретичні засади побудови навчального процесу вищих навчальних закладів (А.Алексюк, Г.Васянович, В.Гриньова, Р.Гуревич, А.Коломієць, В.Лозова, Н.Мойсеюк, Т.Сущенко та ін.); теоретичні та практичні положення щодо фахової діяльності та підготовки менеджера (Л.Влодарска-Зола, П.Друкер, О.Капітанець, В.Луговий, О.Паламарчук, В.Петрук, О.Романовський та ін.); психолого-педагогічні основи процесу розвитку лідерства (Д.Алфімов, Т.Бендас, Т.Гура, І.Драч, С.Калашнікова, О.Романовський та ін.).

Дисертаційне дослідження здійснювалося з використанням таких методів: *теоретичні методи* – аналіз та узагальнення наукової, спеціалізованої літератури у сфері педагогіки, психології, соціології, менеджменту, філософії з метою дослідження феномену лідерства, особливостей діяльності фахівця з адміністративного менеджменту й обґрунтування педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративної діяльності у ВНЗ; якісний контент-аналіз діяльності лідерів-керівників; аналіз і порівняння методик і технологій формування лідерських якостей; *емпіричні методи* – тестування, бесіда, спостереження, педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності впровадження педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ; *методи математичної статистики* з метою кількісної та якісної обробки емпіричних даних дисертаційного дослідження.

Експериментальна база дослідження. Педагогічний експеримент проводився в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», Харківському національному університеті міського господарства ім. О. Бекетова, Харківській державній академії культури, Класичному приватному університеті. У дослідженні взяли участь 391 студент, 12 викладачів і 15 керівників різних підприємств і установ.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи полягає в тому, що – *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ, а саме: мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях; забезпечення засвоєння майбутнім фахівцем з адміністративного менеджменту системи практично-орієнтованих, інтегрованих знань про феномен лідерства на основі пізнавальної активізації студентів і критичної інтерпретації ними навчального матеріалу; застосування особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на

формування в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту прикладних лідерських умінь; формування сукупності інтегрованих знань, умінь та навичок, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на основі тренінгових вправ з рефлексії (розуміння й усвідомлення емоцій) та емоційного впливу.

– *уточнено* критерії та показники сформованості лідерських якостей фахівців з адміністративного менеджменту; сутність поняття «лідерські якості майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту»;

– *подальшого розвитку* набула характеристика структури лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що розроблена модель реалізації педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту, підготовлені теми лекційних занять, створене методичне забезпечення реалізації педагогічних умов і засоби діагностики рівня сформованості лідерських якостей можуть бути використані для удосконалення викладання фахових дисциплін у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту. Навчальний посібник «Лідерські якості в професійній діяльності» може бути корисним для лекційних, практичних, семінарських занять і самостійної роботи студентів.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка № 66-304/29 від 16.12.2016 р.), Харківського національного університету міського господарства ім. О. Бекетова (довідка № 3693 від 19.12.2016 р.), Харківської державної академії культури (акт № 6 від 10.02.2017 р.), Класичного приватного університету (довідка № 439 від 01.03.2017 р.).

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в подальших роботах і дослідженнях, присвячених темі формування лідерських якостей.

Особистий внесок автора в працях, написаних у співавторстві (відповідно до списку публікацій), полягає в аналізі результатів констатувального експерименту [8]; у визначенні значущості психологічного здоров'я менеджера як складової його професійної компетентності [15]; в аналізі сутності понять «лідерство», «лідер» і «лідерські якості» й обґрунтуванні педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту [16].

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (Харків, 2013, 2015), «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи» (Харків, 2013), VI Кримські педагогічні читання «Нові педагогічні технології в освіті та формування гуманітарно-технічної еліти» (Алушта, 2013), «Історія та сучасний стан педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2014), на всеукраїнській

науково-практичній конференції «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2014).

Публікації. Основні положення й результати дослідження знайшли своє відображення у 16 друкованих працях (у тому числі 13 одноосібних), з них 6 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті – в іноземних періодичних виданнях, 2 статті – в інших виданнях, 5 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – навчальний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (293 найменування, з них 44 – іноземною мовою), 15 додатків на 67 сторінках. Дисертація містить 10 рисунків на 5 сторінках, 15 таблиць на 8 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 294 сторінки, з них основного тексту – 174 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано гіпотезу, охарактеризовано методологічні та теоретичні основи й методи наукового дослідження, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, представлено інформацію щодо особистого внеску, впровадження й апробації результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту»** – охарактеризовано теоретичну сутність феноменів «лідерство», «лідер» і «лідерські якості», визначено поняття «лідерські якості майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту», з'ясовано структуру лідерських якостей.

Лідерські якості визнані науковцями важливою складовою професійної компетентності й однією з умов самореалізації менеджера. Аналіз наукової літератури свідчить про значну розробленість проблеми лідерства у менеджменті (Дж.Антонакис, Л.Болман, Р.Бирнбаум, Т.Діл, Д.Големан, Дж.Іліас, Дж.Коттер, К.Левин, Х. Оуен, Р.Презиоси, Р.Стенберг та ін.), психології (Т. Бендас, К.Вороніна, Т. Гура, В. Зазикін, Б. Паригін, Л.Почебут, І.Мейжис, Н.Радіна, Ш.Тейлор тощо) та педагогіці (Д.Алфімов, І.Драч, С.Калашнікова, О.Романовський, Р.Сопівник, В.Ягоднікова та ін.).

У педагогічних роботах активно досліджується проблема розвитку лідерських якостей у респондентів різного віку: у дітей (М. Вікуліна, І. Пескова, О. Уманський), школярів (Д. Алфімов, Т. Вежевич, Н. Сушик, О. Хмизова), старшокласників (О. Косенчук, Г. Старкова, В. Ягоднікова) та підлітків (В. Сбитнева, Т. Хацкевич).

Значна кількість досліджень стосується розвитку лідерських якостей в освітньому процесі вищої школи (З. Гапонюк, Л. Кайдалова, О. Кін, О. Кокун, О. Маковський, Н. Мараховська, Р. Сопівник, Ю. Щедрин), особливо плідно досліджується розвиток лідерських якостей у майбутніх менеджерів

(С. Калашнікова В. Локшин, Т. Махіна, С. Новікова, О. Романовський, В. Саляхов, Н. Юртаєва, О. Яценко).

Отже, темі розвитку лідерських якостей у суб'єктів різного віку та у студентів вищої школи присвячено значну кількість наукових праць, проте недостатньо дослідженою залишається проблема формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту.

Феномен лідерства необхідно розглядати в контексті існування та діяльності певної групи людей. У цих випадках лідера характеризує безпосередня участь у досягненні поставленої мети. Аналізуючи літературу у сфері менеджменту, психології і педагогіки (Б. Басс, Дж Бернс, К. Бланшар, Дж. Ліпман-Блюмен, Х. Оуен, І. Пинточевич та ін.), ми дійшли висновку, що лідер у своїй діяльності має виконувати дві загальні функції: 1) інтеграція колективу, 2) цілеспрямовання колективу. Виходячи з цього, визначено, що лідер – це член групи, який своїми безпосередніми діями інтегрує та цілеспрямовує її.

Згідно з нормативно-правовою документацією та працями з адміністративного менеджменту (В.Бакуменко, С.Бойко, О.Фомичов), адміністративний менеджмент – один із основних напрямів сучасного менеджменту, що вивчає адміністративно-розпорядчі форми управління. Менеджер з адміністративної діяльності розподіляє обов'язки між структурними підрозділами й працівниками та здійснює керівництво діяльністю адміністративної служби підприємства; організує роботу щодо забезпечення діяльності підприємства внутрішнім адміністративним координуванням та інформаційними зв'язками; контролює проведення інформаційно-аналітичної роботи підприємства, установи, організації, контролює стан організаційно-розпорядчої діяльності в організації та структурних підрозділах, контролює дієздатність персоналу.

Формальну владу зі всіма її атрибутами менеджер з адміністративної діяльності здобуває, заступаючи офіційно на посаду. Лідерські якості розширюють його владні повноваження, розкривають можливості для особистісного впливу. Якщо професійний керівник є лідером для своїх підлеглих, він досягає найвищого рівня професійної майстерності.

Розглянувши основні функції менеджера адміністративної діяльності, властивості влади, наявні дослідження проблем лідерства, було визначено, що *лідерські якості майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту* – це сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних властивостей майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту, які забезпечують його здатність інтегрувати та цілеспрямовувати колектив організації для успішного досягнення організаційних цілей. Цілеспрямоване формування лідерських якостей у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту не тільки забезпечує успішне виконання формальних, владних повноважень, але й стає підґрунтям соціально-психологічного впливу на працівників організації.

Структура лідерських якостей майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту включає компоненти: мотиваційно-ціннісний (характеризує комплекс важливих мотивів і цінностей, що зумовлюють успіх й ефективність діяльності менеджера як лідера персоналу організації), інтегративно-діяльнісний (характеризується комплексом організаційних і комунікативних здібностей, що забезпечують здатність менеджера з адміністративної діяльності інтегрувати діяльність групи як єдиної команди), спрямувально-діяльнісний (характеризується комплексом здібностей з прийняття рішень і встановлення цілей, що забезпечують цілеспрямування колективу в цілому), емоційно-рефлексивний (характеризується комплексом здібностей з розпізнання та управління власними емоціями й емоціями інших, що забезпечують здатність менеджера з адміністративної діяльності до прояву себе як еталону).

У другому розділі – **«Розроблення та реалізація педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах»** – теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту, розкрито особливості їх реалізації у ВНЗ.

Модель реалізації педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту представлена на рис. 1.

З метою реалізації першої педагогічної умови – мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях – було проведено ряд проблемних лекцій: «Поради від HR-спеціаліста: як успішно почати кар'єру», «Як підвищити власну цінність на ринку праці», «Що таке успіх і яку роль у ньому відіграє професійна діяльність», «Активність людини – першооснова досягнення успіху» та семінарів-дискусій: «Моя професійна компетентність на шляху до успіху», «Мої мотиви та мої цілі», «Мій досвід використання майстер-класів і конференцій як засіб комунікації з провідними фахівцями».

На практичних заняттях тренінгового типу проводилися різноманітні практичні вправи, мозкові штурми, ділові та рольові ігри.

Було узагальнено психолого-педагогічні роботи з мотивації студентів і розроблено методичне забезпечення практичних занять змістовими вправами з метою набуття студентами позитивного емоційного досвіду від досягнення штучно активізованої мети, підвищення рівня їхньої самооцінки й особистої мотивації досягнення, формування ціннісних орієнтацій («Створи собі ситуацію успіху», «Основні життєві цінності», «Аналіз власних виправдань», «Два стільці»).

Рисунок 1 – Модель реалізації педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту

На заняттях студентами було виконано вправу «Зміна структури мовлення», методика якої спрямована на формування у власному мовленні вербальних структур, що сприяють мотивації та розвивають жагу до діяльності, а також вправу «Внутрішній саботажник», націлену на розвиток мотиваційних здібностей і протидію негативній стороні особистості. Виконавши вправу «Позитивне ставлення до помилок», студенти навчалися знаходити позитивні моменти у власних помилках, а також формувати позитивне ставлення до помилок у інших людей та спонукати їх до дій.

З метою реалізації другої педагогічної умови – забезпечення засвоєння майбутнім фахівцем з адміністративного менеджменту системи практично-орієнтованих, інтегрованих знань про феномен лідерства на основі пізнавальної активізації студентів і критичної інтерпретації ними навчального матеріалу – були проведені такі проблемні лекції: «Видатні лідери: від минулого до сучасності», «Феномен лідерства та його взаємозв'язок з дефініціями: керівник, влада, авторитет, харизма», «Теорії лідерства», «Лідер та послідовники» та семінари-дискусії: «Видатні лідери, що захоплюють мене», «Як я розумію феномен лідерства», «Функції лідера та його роль у групі», «Мої якості в ролі лідера-керівника».

Було організовано спеціальну роботу з активізації студентів і критичного осмислення ними навчального матеріалу для забезпечення глибоких знань про лідерство та формування власного портрету Я-лідера на практичних заняттях тренінгового типу. Так, студентам було запропоновано обрати видатного, на їхній погляд, лідера та зробити його презентацію у вигляді виступу від першої особи. Під час презентації студенти розповідали безпосередньо про особистість обраного ними «видатного лідера», про його лідерські якості та про ситуації, в яких він себе проявив. Кожному «видатному лідеру» призначалися кілька супротивників в особі інших «видатних лідерів», що також презентувалися. Завданням супротивників було довести свою перевагу. Дискусії дозволяли краще зрозуміти якості, що дозволяють людині проявити себе лідером і досягнути успіху.

Також проведені публічні дебати на теми: «Стилі лідерства», «Теорії лідерства», «Лідер проти керівника». Вони організовувалися таким чином, щоб кожен із студентів мав змогу взяти активну участь в одній із зазначених тем. Проведення публічних дебатів як забезпечило формування системи знань про лідерство, так і сприяло розвитку комунікаційних умінь у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту.

З метою реалізації третьої педагогічної умови – застосування особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на формування в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту прикладних лідерських умінь – також були проведені оглядові та проблемні лекції, семінари-дискусії та практичні заняття тренінгового типу, зміст яких визначався необхідністю формування певного прикладного лідерського уміння.

Узагальнено зміст завдань для забезпечення виконання майбутніми фахівцями з адміністративного менеджменту інтегративної функції лідера

(вправи на застосування умінь з командоутворення, з управління конфліктами, з ефективною комунікації) та цілеспрямувальної функції лідера (вправи на застосування умінь з коучингу, з прийняття рішень, з тайм-менеджменту, умінь з впливу). Організована таким чином робота мала на меті формування інтегративно-діяльнісного та спрямовально-діяльнісного компонентів лідерських якостей. Виконуючи вправи, студенти мали можливість розвинути організаційні й комунікативні здібності та здібності з цілепокладання, планування і прийняття рішень відповідно.

Так, для розвитку умінь з командоутворення під час семінарського заняття «Я будую команду» студенти обговорювали методи гармонізації цілей команди з персональними цілями її членів, методи прийняття єдиного командного рішення й узгодження його з усіма членами, методи формування сталого відчуття «ми» та підвищення відчуття згуртованості, а також методи налагодження горизонтальних зв'язків у команді.

Завдання організаційного характеру, що передбачали застосування вмінь з командоутворення, дозволяли на практиці взяти на себе роль людини, яка інтегрує й об'єднує команду («Керуючий груповим обговоренням», «Гармонізація цілей», «Спільний «ворог»»).

Розвитку організаційних і комунікативних здібностей сприяли й вправи, спрямовані на застосування умінь з управління конфліктами як інтегративної функції лідера-керівника. Під час семінарського заняття «Моя стратегія в управлінні конфліктами» студенти обговорювали та дискутували щодо способів попередження конфліктів і стратегій управління ними. На практичному занятті тренінгового типу студентам було запропоновано самостійно відтворити, програти в ролях декілька конфліктних ситуацій, учасниками або свідками яких вони були, та за допомогою однокласників і викладача вирішити їх («Конфліктна ситуація», «Згладжування конфліктів», «Гідна відповідь»).

Для розвитку умінь з ефективною комунікації були проведені такі семінари-дискусії: «Стили поведінки та спілкування в управлінській діяльності», «Моя вербальна комунікація», «Моя невербальна комунікація». Студенти дискутували про найважливіші типи невербальної комунікації в роботі менеджера з адміністративної діяльності, а також дізнались про доцільність і способи діагностики своїх вербальних і невербальних комунікативних умінь і навичок. Використовувалася також низка вправ тренінгового типу: «Розігрування скетчів», «Доброзичливе випитування», «Вихід з контакту» та «Квиток на Гаваї», які передбачали активну участь студентів, дискусії, розігрування певних ситуацій у ролях.

Здібності з цілепокладання розвивались у процесі виконання вправ, які передбачали застосування умінь з коучингу. Темати семінарів-дискусій були «Роль питань коучингу», «Зворотний зв'язок з підлеглим у коучингу», «Цілеспрямування в коучингу». Для формування умінь коучингу студентам було запропоновано вправи «S.M.A.R.T. цілебудування», «Відкриті питання»,

«Чотири питання Коуча», що дозволяли визначитися в особистісних цілях та обговорити їх з групою та викладачем.

Для розвитку умінь з прийняття рішень було проведено семінар-дискусію «Моделі та методи прийняття управлінських рішень». На практичному занятті тренінгового типу студентам було запропоновано скласти інформаційну карту з використанням технології майндмеппінг; вони опановували техніку «Групового рішення проблем», мета якої полягає в засвоєні алгоритму розв'язання проблем. Було проведено рольову гру під назвою «Шість капелюхів» (за Едвардом де Бонно) та вправу «Круг Уолта Діснея», що передбачали застосування різних режимів мислення, послідовне фокусування на різних аспектах проблеми, здійснення її ретельного аналізу та прийняття найбільш оптимального рішення шляхом послідовного розгляду різноманітних аспектів завдання.

Здібності з цілепокладання і планування розвивались у процесі спеціально організованої роботи, спрямованої на застосування студентами умінь з тайм-менеджменту й умінь з впливу. Розвиток умінь з тайм-менеджменту передбачав проведення семінарів-дискусій («Планування у тайм-менеджменті», «Завдання та пріоритети в тайм-менеджменті») і вправ тренінгового типу («Коридор», «Визначення пріоритетів»).

Для розвитку умінь з впливу як цілеспрямувальної функції лідера-керівника було проведено семінари-дискусії «Мої засоби впливу», «Мої засоби протидії впливу», вправи тренінгового типу «Вийти зі шкарлупи», «Тренажер для психологічного самбо», «Психологічний тренажер для інформаційного діалогу» (за О. Сидоренко).

У рамках реалізації четвертої педагогічної умови – формування сукупності інтегрованих знань, умінь і навичок, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на основі тренінгових вправ з рефлексії (розуміння й усвідомлення емоцій) та емоційного впливу – були проведені проблемні лекції «Структурні елементи емоційного інтелекту та їх функції», «Соціальна відповідальність людини, менеджера та лідера за емоційний фон свого оточення». Тематами семінарів-дискусій були «Сприйняття та розуміння емоцій», «Зовнішній і внутрішній вплив на мої емоції», «Вплив на свої емоції у стресових ситуаціях», «Вплив на емоції свого оточення».

Розроблені практичні вправи, що застосовувалися під час заняття тренінгового типу, дозволяли студентам аналізувати власні та чужі емоції, визначати різноманітні емоції, формувати знання про прояв емоцій через спостереження, управляти власними та чужими емоціями («Розпізнай емоцію», «Емоції словами», «Усвідомлення емоції», «Інтенсивність емоції», «Створення позитивного емоційного фону»).

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах»** –

охарактеризовано організацію і проведення педагогічного експерименту, представлено кількісні та якісні результати експерименту.

Основним педагогічним методом перевірки гіпотези дослідження та визначення ефективності розроблених педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту виступав педагогічний експеримент. У дисертації ми спиралися на праці з проблем організації та проведення педагогічного дослідження (С.Гончаренко, П.Дмитренко, П.Олійник, І.Підласий, В.Сидоренко, С.Сисоєва та ін.)

Педагогічний експеримент проводився у 2012-2016 роках у природних умовах навчально-виховного процесу в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», Харківському національному університеті міського господарства ім. О. Бекетова, Класичному приватному університеті. У дослідженні взяли участь 391 студент спеціальності «Адміністративний менеджмент», а також 12 викладачів і 15 керівників різних підприємств і установ. Педагогічний експеримент включав три етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Для оцінювання сформованості лідерських якостей були розроблені критерії та показники відповідно до визначеної структури лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту. Критеріями сформованості лідерських якостей визначено: мотиваційно-ціннісний, інтегративно-діяльнісний, спрямувально-діяльнісний та емоційно-рефлексивний. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію є потреба в досягненні мети, мотивація на досягнення успіху, в ієрархії домінуючої сфери життєдіяльності – спрямованість на професіоналізм. Показниками інтегративно-діяльнісного критерію є організаційні та комунікативні здібності, спрямувально-діяльнісного – здібності з цілепокладання, планування та прийняття рішень, емоційно-рефлексивного – здатність до розуміння власних і чужих емоцій та здатність до управління власними й чужими емоціями.

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту доводять, що майбутні фахівці з адміністративного менеджменту мають недостатній рівень сформованості лідерських якостей. Порівняння за визначеними критеріями рівня сформованості лідерських якостей у досвідчених керівників і майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту показало, що керівники демонструють переважно вищий рівень розвитку за всіма показниками сформованості лідерських якостей, що свідчить про позитивний вплив практичного досвіду на розвиток лідерських якостей. У той самий час досвід управлінської діяльності професійних менеджерів сам по собі не гарантує високого рівня сформованості лідерських якостей, що підтверджує необхідність цілеспрямованої педагогічної роботи під час професійної підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ. Тоді, починаючи управлінську кар'єру, в них буде краща можливість для самовдосконалення лідерських якостей у процесі виконання посадових обов'язків.

Аналіз результатів експериментальної роботи дозволив визначити, що студенти експериментальної групи після проведення педагогічного експерименту показали статистично значуще більш високий рівень

сформованості лідерських якостей, ніж студенти контрольної групи, що підтверджує ефективність розроблених педагогічних умов формування лідерських якостей. Порівняння рівня сформованості лідерських якостей в експериментальній і контрольній групах до та після проведення експерименту наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Рівень сформованості лідерських якостей, %

Рівень сформованості	Експериментальна група			Контрольна група		
	до експер.	після експер.	приріст	до експер.	після експер.	приріст
Високий	19,40	45,27	+25,87	19,47	23,16	+3,69
Середній	55,22	47,76	-7,46	55,26	57,89	+2,63
Низький	25,38	6,97	-18,41	25,27	18,95	-6,32

У **загальних висновках** викладено основні результати теоретичного й експериментального дослідження проблеми формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ. Отже, мети досягнуто, гіпотезу доведено, завдання виконано.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукової літератури дозволив з'ясувати, що проблемі розвитку лідерських якостей присвячена значна кількість досліджень у менеджменті, психології та педагогіці. Зокрема, у різних дослідженнях були розроблені інноваційні методи навчання, соціально-психологічні тренінги, моделі розвитку лідерських якостей, педагогічні умови формування лідерських якостей у процесі психолого-педагогічної підготовки, розвиток лідерських якостей в умовах студентського самоврядування, організаційно-педагогічні умови професійної підготовки керівників-лідерів для управління навчальними закладами. Проте недостатньо дослідженою залишається проблема розробки педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту.

2. Лідерські якості майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту – це сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних властивостей майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту, які забезпечують його здатність інтегрувати та цілеспрямовувати колектив організації для успішного досягнення організаційних цілей.

Визначено, що структура лідерських якостей майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту включає: мотиваційно-ціннісний (характеризується комплексом важливих мотивів і цінностей, що зумовлюють успіх і ефективність діяльності менеджера як лідера персоналу організації), інтегративно-діяльнісний (визначається як сукупність організаційних і комунікативних здібностей, що забезпечують здатність менеджера з адміністративної діяльності інтегрувати діяльність групи як єдиної команди), спрямовально-діяльнісний (характеризується комплексом здібностей з прийняття рішень і встановлення цілей, що забезпечують цілеспрямовування колективу в цілому), емоційно-рефлексивний компонент лідерських якостей

(комплекс здібностей з розпізнання та управління власними емоціями та емоціями інших, що забезпечують здатність менеджера з адміністративної діяльності до прояву себе як еталон).

3. Розроблено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ: мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях; забезпечення засвоєння майбутнім фахівцем з адміністративного менеджменту системи практично-орієнтованих, інтегрованих знань про феномен лідерства на основі пізнавальної активізації студентів і критичної інтерпретації ними навчального матеріалу; застосування особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на формування в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту прикладних лідерських умінь; формування сукупності інтегрованих знань, умінь і навичок, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту в майбутнього фахівця з адміністративного менеджменту на основі тренінгових вправ з рефлексії (розуміння й усвідомлення емоцій) та емоційного впливу.

Реалізація розроблених педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту передбачає застосування проблемних і оглядових лекцій, семінарів-дискусій і практичних занять тренінгового типу, що дозволяє поступово розвинути кожен із компонентів структури лідерських якостей.

4. Експериментально доведено ефективність педагогічних умов формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту. Оцінювання рівня сформованості лідерських якостей до та після проведення педагогічного експерименту здійснювалося за допомогою критеріїв і показників, визначених відповідно до структури лідерських якостей: мотиваційно-ціннісний (показниками є потреба в досягненні мети, мотивація на досягнення успіху, в ієрархії домінуючої сфери життєдіяльності – спрямованість на професіоналізм), інтегративно-діяльнісний (показниками є організаційні та комунікативні здібності), спрямувально-діяльнісний (визначається через такі показники, як здібності з цілепокладання, планування та прийняття рішень), емоційно-рефлексивний (показниками визначено здатність до розуміння власних і чужих емоцій, і здатність до управління власними й чужими емоціями).

Після проведення педагогічного експерименту студенти експериментальної групи показали статистично значуще більш високий рівень сформованості лідерських якостей, ніж студенти контрольної групи. В експериментальній групі кількість студентів з високим рівнем сформованості лідерських якостей збільшилася на 25,87 %, а з низьким рівнем зменшилась відповідно на 18,41 %. У той самий час у контрольній групі рівень сформованості лідерських якостей змінився не значною мірою. Кількість студентів з низьким рівнем сформованості лідерських якостей зменшилась

тільки на 6,32 %. Результати педагогічного експерименту підтверджують висунуту гіпотезу дослідження та доцільність впровадження розроблених педагогічних умов формування лідерських якостей у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з адміністративного управління у вищих навчальних закладах.

Проведене педагогічне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальших досліджень потребують питання формування лідерських якостей у майбутніх менеджерів різної професійної спрямованості, у майбутніх фахівців різних напрямів і спеціальностей, у системі підвищення професійної кваліфікації керівників, які вже мають досвід управлінської роботи тощо.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях:

Статті у фахових виданнях:

1. Головешко Б.Р. Соціальні функції лідерства та його роль у професійній діяльності сучасного спеціаліста з інформаційних технологій / Головешко Б.Р. // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – №4. – С. 42-49.

2. Головешко Б.Р. Лідерство як засіб легітимізації влади менеджера адміністративної діяльності / Головешко Б.Р. // Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал. – 2014. – № 6. – С. 167-175.

3. Головешко Б.Р. Сучасні підходи до розвитку лідерства та їх імплементація у вищих навчальних закладах України / Головешко Б.Р. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2015. – Випуск 41. – С. 254-259.

4. Головешко Б.Р. Аналіз результатів педагогічного експерименту формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту / Головешко Б.Р. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Запоріжжя: КПУ, 2016. – № 49 (102). – С. 396-403.

5. Головешко Б.Р. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту / Головешко Б.Р. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Запоріжжя: КПУ, 2016. – № 50 (103). – С. 378-386.

6. Головешко Б.Р. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах / Головешко Б.Р. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2016. – Випуск 47. – С. 138-142.

Зарубіжні періодичні видання:

7. Головешко Б.Р. Роль емоційного інтелекту у складі професійної компетентності фахового менеджера / Головешко Б.Р. // Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal). – 2016. – № 6. – С. 20-23.

8. Головешко Б.Р. Рівень сформованості лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту: результати констатувального експерименту / Романовський О.Г., Головешко Б.Р. // *The scientific heritage*. – 2017. – № 8. – Р. 2. – С. 67-72.

Статті у збірниках наукових праць:

9. Головешко Б.Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів / Головешко Б.Р. // *Проблеми та перспективи формування гуманітарно-технічної еліти*. – Харків: НТУ «ХП», 2012. – Ч. 36-37. – С. 89-96.

10. Головешко Б. Р. Мотиваційно-ціннісне спрямування майбутніх фахівців з менеджменту на успішну професійну діяльність / Головешко Б.Р. // *Науковий огляд*. – 2016. – № 1 (22). – С. 35-43.

Статті у матеріалах наукових конференцій:

11. Головешко Б.Р. Лідерські якості – невід’ємний компонент професійно-важливих якостей фахівця / Головешко Б.Р. // *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я: тези доповідей XXI міжнародної науково-практичної конференції, 29-31 травня 2013 р.* – Харків: НТУ «ХП», 2013. – Ч. III. – С. 277.

12. Головешко Б.Р. Важливість формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з інформаційних технологій / Головешко Б.Р. // *Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: матеріали IV міжнародної наукової конференції, 25-26 квітня 2013р.* – Харків: ХДАДМ, 2013. – С. 41-42.

13. Головешко Б.Р. Проблема співвідношення лідерства та влади для майбутнього менеджера з адміністративної діяльності / Головешко Б.Р. // *Історія та сучасний стан педагогічних та психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 07 листопада 2014 р.* – К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2014. – Частина I. – С. 57-59.

14. Головешко Б.Р. Проблемно-орієнтоване навчання як засіб розвитку лідерства / Головешко Б.Р. // *Актуальні проблеми педагогічної науки: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції, 14-15 листопада 2014 р.* – Миколаїв: ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України, 2014. – С. 68-70.

15. Головешко Б.Р. Психологічне здоров’я менеджера як складова його професійної компетентності / Головешко Б.Р., Овсієнко О.В. // *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я: тези доповідей XXIII міжнародної науково-практичної конференції, 20-22 травня 2015р.* – Харків: НТУ «ХП», 2015. – Ч. IV. – С. 13.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Головешко Б.Р. Лідерські якості в професійній діяльності: [навч. посіб.] / Романовський О.Г., Резнік С.М., Гура Т.В., Панфілов Ю.І., Головешко Б.Р., Бондаренко В.В. – Харків: ФО-П Панов А.М., 2017. – 144 с.

АНОТАЦІЇ

Головешко Б.Р. Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищих навчальних закладах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2017.

У дисертації теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у ВНЗ. Уточнено критерії та показники сформованості лідерських якостей фахівців з адміністративного менеджменту; сутність поняття «лідерські якості майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту». Набуло подальшого розвитку характеристика структури лідерських якостей майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту. Результати педагогічного експерименту підтверджують доцільність впровадження розроблених педагогічних умов формування лідерських якостей у процес професійної підготовки майбутніх фахівців з адміністративного управління у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: педагогічні умови, лідерство, лідерські якості, формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту, професійна підготовка.

Головешко Б.Р. Педагогические условия формирования лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту в высших учебных заведениях. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2017.

В диссертационной работе обосновывается необходимость решения проблемы повышения уровня сформированности лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту в высших учебных заведениях.

В работе уточнена сущность понятия «лидерские качества будущих специалистов по административному менеджменту» как совокупность индивидуально-личностных и социально-психологических свойств будущего специалиста по административному менеджменту, которые обеспечивают его способность интегрировать и целенаправлять коллектив организации для успешного достижения организационных целей.

Структура лидерских качеств будущего специалиста по административному менеджменту включает компоненты: мотивационно-ценностный (характеризуется комплексом мотивов и ценностей,

обуславливающих успешность и эффективность деятельности менеджера как лидера персонала организации), интегративно-деятельностный (характеризуется комплексом организационных и коммуникативных способностей, обеспечивающих возможности менеджера по административной деятельности интегрировать деятельность группы как единой команды), направляюще-деятельностный (характеризуется комплексом способностей по принятию решений и установлению целей, обеспечивающих целенаправленность коллектива в целом), эмоционально-рефлексивный (характеризуется комплексом способностей по распознаванию и управлению собственными эмоциями и эмоциями других, обеспечивающих способность менеджера по административной деятельности к проявлению себя как эталона).

Теоретически обоснованы и разработаны педагогические условия формирования лидерских качеств будущих специалистов по административному менеджменту в вузах: мотивационно-ценностное побуждение будущего специалиста по административному менеджменту на успешную профессиональную деятельность с помощью актуализации положительного опыта достижений и чувство успеха в специально смоделированных ситуациях; обеспечение усвоения будущим специалистом по административному менеджменту системы практико-ориентированных, интегрированных знаний о феномене лидерства на основе познавательной активизации студентов и критической интерпретации ими учебного материала; применение лично ориентированных технологий, направленных на формирование у будущего специалиста по административному менеджменту прикладных лидерских умений; формирование совокупности интегрированных знаний, умений и навыков, направленных на развитие эмоционального интеллекта у будущего специалиста по административному менеджменту на основе тренинговых упражнений рефлексии (понимания и осознания эмоций) и эмоционального влияния.

Реализация разработанных педагогических условий формирования лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту предусматривает применение проблемных и обзорных лекций, семинаров-дискуссий и практических занятий тренингового типа в рамках десяти отдельных содержательных модулей и позволяет постепенно развить каждый из компонентов структуры лидерских качеств.

Основным педагогическим методом проверки гипотезы исследования и определения эффективности разработанных педагогических условий формирования лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту выступал педагогический эксперимент.

Педагогический эксперимент проводился в 2012-2016 годах в естественных условиях учебно-воспитательного процесса в Национальном техническом университете «Харьковский политехнический институт», Харьковском национальном университете городского хозяйства им. А. Бекетова, Харьковской государственной академии культуры, Классическом

приватном университете. Педагогический эксперимент включал три этапа: констатирующий, формирующий и контрольный.

Для оценки сформированности лидерских качеств были разработаны критерии и показатели в соответствии с определенной структурой лидерских качеств будущих специалистов по административному менеджменту. Критериями сформированности лидерских качеств определены: мотивационно-ценностный, интегративно-деятельностный, направляюще-деятельностный и эмоционально-рефлексивный.

Экспериментально доказана эффективность педагогических условий формирования лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту. Результаты педагогического эксперимента подтверждают выдвинутую гипотезу исследования и целесообразность внедрения разработанных педагогических условий формирования лидерских качеств в процесс профессиональной подготовки будущих специалистов по административному управлению в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: педагогические условия, лидерство, лидерские качества, формирование лидерских качеств у будущих специалистов по административному менеджменту, профессиональная подготовка.

Holoveshko B. Pedagogical conditions of leadership qualities formation of future Specialists in Administrative Management at the Higher Educational Establishments. - Manuscript copyright.

The Thesis Research for obtaining the Degree of the Candidate of Pedagogic Sciences majoring in 13.00.04 – Theory and Methods of the Professional Education. – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University, Vinnytsia City, 2017.

The pedagogical conditions of leadership qualities formation of future Specialists in Administrative Management at the Higher Educational Establishments were theoretically proved, developed and experimentally checked at the Thesis Research. The criteria and data of leadership qualities formation of Specialists in Administrative Management; the essence of the concept «the future Specialists in Administrative Management» were improved. The characteristics of the structural components of leadership qualities of future Specialists in Administrative Management also got the further development. The results of the pedagogical experiment confirm the practicability of inoculation of the developed pedagogical conditions of leadership qualities formation in the process of the professional training of future Specialists in Administrative Management at the Higher Educational Establishments.

Key words: pedagogical conditions, leadership, leadership qualities, leadership qualities formation of future Specialists in Administrative Management, professional training.